

Monumentnummer*: 531514

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* 21 september 2012
Kadaster deel/nr 82689/200

Woonplaats* **Axel** Gemeente* **Terneuzen** Provincie* **Zeeland**

Locatiennaam **Axel** Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* **Axel** Sectie* **G** Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
6082

Omschrijving**

Inleiding

Het WOONHUIS uit 1909 staat in het centrum van Axel, haaks achter het rijksmonument Markt 2. Het betreft het voormalige woonhuis met schilderswinkel van Clement Benedictus Antheunis (Terneuzen 1975-Axel 1952). Antheunis was ook de bouwheer van het in 1919 in een overgangsstijl tussen Art Nouveau en Art Deco gebouwde rijksmonument Markt2. Het huis Markt 2a werd vanaf toen geheel als woonhuis in gebruik genomen. De familie Antheunis heeft de panden in bezit gehouden tot de verkoop aan de gemeente Terneuzen in de jaren tachtig van de twintigste eeuw. Na diverse ideeën over sloop en herbestemming maken beide panden vanaf 2012 deel uit van het Streekmuseum Land van Axel. Het interieur van het woonhuis Markt 2a is in verschillende vertrekken overdadig voorzien van schilderijen en decoraties van de hand van Clement Benedictus Antheunis. Hij was opgeleid tot meester-schilder en meester decoratieschilder in Gent, Zelzate en Brugge. Antheunis werkte vooral in Zeeuws Vlaanderen en Noord Brabant. Voor zover bekend had zijn echtgenote een belangrijke stem in het iconografisch programma in het woonhuis en werden de decoraties in de avonduren vervaardigd nadat het werk in de winkel gedaan was. Het is bekend dat Antheunis zeer belezen was. Uit het werk in Markt 2, grotendeels in een stijl op het snijvlak van art-nouveau en art-deco, spreekt een grote kennis van actuele stijlontwikkelingen, de kunstgeschiedenis en de klassieken. Het werk is met groot vakmanschap in uiteenlopende technieken vervaardigd en kan als kenmerkend voor met name de Brusselse opleiding van Antheunis worden gezien. Bij het vervaardigen van deze redengevende omschrijving waren nog niet alle decoraties en schilderijen blootgelegd. Datgene wat zichtbaar is wordt omschreven, maar het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gehele pand valt juridisch onder de bescherming.

Omschrijving

Exterieur

WOONHUIS op vierkante plattegrond, anderhalve bouwlaag hoog en voorzien van een afgeknot schilddak, dat is gedekt met gesmoorde Tuiles du Nord. De voorgevel is gebouwd in een eenvoudige neorenaissance-trant en nagenoeg symmetrisch ingedeeld. Het brede venster aan de rechterzijde geeft de plaats aan van de voormalige schilderwinkel. Karakteristiek is de bakstenen dakkapel met gepleisterde gevelbekroningen. De vensters en alle glas-in-lood bovenlichten dateren uit de bouwtijd, alleen de voordeur is vernieuwd.

Interieur

Het pand is qua indeling een eenvoudig woon-winkelhuis. De oorspronkelijke structuur van middengang met zijkamers, kelder en zolder, is nog geheel intact. Zeer uitzonderlijk zijn de muur- en plafondschilderingen en decoraties die tussen circa 1910 en 1920 zijn aangebracht door eigenaar en bewoner Clement Benedictus Antheunis.

Begane grond: De middengang is voorzien van een decoratieve terracotta tegelvloer, beschilderde wanden en een beschilderd, kartonnen plafond met koven van carton pierre. De stijl is art-nouveau en het kleurgebruik voornamelijk in pastel, uitgezonderd de felle kleuren zoals paars en geel van de lambriseringen. De schilderingen bestaan, voor zover bloot gelegd, in de lambrisering uit een nachttafereel met fraai geschilderde uiltjes en sterren. Boven de lambrisering zijn schilderingen van planten en dieren (dode eenden) zichtbaar en aan het einde van de gang, bij de trap zijn pauwenveren zichtbaar. Boven aan de trap bevindt zich een fraaie band van polderlandschapjes met zwaluwen. De rest van de schildering op de lange wanden is (december 2011) nog niet blootgelegd. Van de deuroplijstingen is een deel van de oorspronkelijke afwerking bloot gelegd, bestaande uit tamponeertechnieken in grijstinten. De kooflijst langs het plafond is voorzien van bloemen. Het kartonnen plafond heeft zweeps slagmotieven. Halverwege de gang zijn in het plafond twee consoles in de vorm van beschilderde vrouwkopjes aangebracht. Vermoedelijk hing hier in het verleden een gordijn.

De kamer aan de rechterzijde is de voormalige schilderswinkel. Deze is na de bouw van de nieuwe winkel Markt 2 in 1920, als woonruimte in gebruik genomen. Er is een houten vloer met sjabloontechnieken die een tapijt suggereren en een kooflijst in de vorm van een eierlijst in carton-pierre-techniek. In het kartonnen plafond zijn verschillende tafereeltjes geschilderd in marouflé-techniek (schilderwerkjes op linnen). Van deze tafereeltjes was er in 2011 één blootgelegd, voorstellende een bosje rode anemonen. De restanten van de papieren behangsels, de oudste behangsels in het huis, laten een totaalprogramma van wanden en plafond in deze kamer zien. Alle kleuren en motieven sluiten geheel op elkaar aan. Ook de ondertekening op de muur is zichtbaar, waaruit duidelijk wordt hoe Antheunis de overgangen tussen koven, borders en stroken nauwkeurig uittekende voordat hij de wanden heeft behangen.

De kamer aan de linkerzijde is de voormalige kamer-en-suite. De voorkamer is waarschijnlijk de voormalige 'goeie' of representatieve kamer. Hier resteert alleen het kartonnen plafond met de kooflijst in carton-pierre-techniek. Het plafond is voorzien van geschilderde engelen en sterretjes in goud, wit en blauw en een bloemvormige midden decoratie. De kooflijst heeft een klassieke Dorische opbouw, onderbroken door strikjes in een Empire-trant. De wand- en vloerdecoraties zijn in deze ruimte verdwenen, evenals de oorspronkelijke suite. De voormalige achterkamer is voorzien van decoratief beschilderde balken met daartussen beschilderd karton. Ook resteren hier nog de beschilderde wanden en haardpartij. Groentinten overheersen. Opvallend zijn de oud-hollandse spreuken in art-nouveau

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

typografie en de Egyptisch aandoende bloemmotieven. Twee muurschilderingen met huiselijke taferelen in een meer academische stijl zijn bloot gelegd, evenals een stilleven boven de deur naar de gang. De vloer is voorzien van zware terracotta tegels met bloemmotieven. Er is een aantal oorspronkelijke deuren van de voor- en achterkamer behouden, onder andere voorzien van bloemmotieven die aansluiten bij de overige schilderingen.

Verdieping: De schilderingen op de wanden van de overloop zijn aangebracht op stuc met een rieten ondergrond. De voorstellingen betreffen tien arcadische tafereeltjes van levensgrote, halfnaakte kinderen (putti) die tegen een achtergrond van ranken en vruchten met dieren spelen en muziek maken. Als omkadering voor tafereeltjes zijn Dorische zuilen en friezen met ramskoppen en sinaasappels toegepast. De koven in carton-pierre techniek hebben een voorloper van de eierlijst als motief. De deuren op de overloop zijn voorzien van de oorspronkelijke imitatiehouten beschildering. Opvallend zijn de contrasten tussen de zwarte omkadering van bijvoorbeeld de zuilen en deuren en de pasteltinten van de figuren. Dit brengt een duidelijke dieptewerking met zich mee. Op het kartonnen plafond zijn naast allerlei decoratieve elementen en de vier jaargetijden afgebeeld. De houten vloer is voorzien van wit imitatiemarmar.

Aan de rechterzijde is een kamer met een zeer bijzondere muurschildering, die achter boekenkasten op deze slaapkamer verborgen was: een boslandschap met boerderij en beekje, in een meer academische stijl en voorzien van de handtekening '1917-28-3 C.B. Antheunis'.

De voor- en achterkamer aan de linkerzijde hebben haardjes met klassieke motieven, waarvan (nog) niet bekend is welke afwerking deze oorspronkelijk hadden. Ook zijn enkele papieren behangsels aangetroffen uit vermoedelijk de tweede helft van de twintigste eeuw.

De zolder heeft een beschoten kap van onbehandeld hout.

Waardering

Het WOONHUIS met schilderingen en decoraties van C.B. Antheunis uit omstreeks 1910-1920 is van algemeen belang uit oogpunt van architectuurhistorie, stedenbouw en cultuurhistorie:

- als gaaf bewaard woonhuis in eenvoudige neorenaissancetrant uit 1909;
- vanwege de zeer gaaf bewaarde decoraties en schilderingen in een stijl op het snijvlak van art-nouveau en art-deco, en enkele meer academische stukken van de hand van bewoner en eigenaar, de in Gent, Zelzate en Brussel opgeleide meester-schilder en meester-decoratieschilder C.B. Antheunis; naast de technische beheersing spreekt een grote kennis van de kunstgeschiedenis en de klassieken uit het Gesamtkunstwerk;
- vanwege het uitzonderlijke feit dat gehele huis in een vergelijkbare stijl door één kunstenaar in één bijzonder totaalprogramma is vervaardigd en tot op heden nagenoeg ongeschonden is behouden, hetgeen landelijk uniek genoemd mag worden, zeker uit deze periode;
- als staalkaart van hoogwaardig uitgevoerde schilder- en decoratietechnieken uit de vroege twintigste eeuw, dat het werk van veel andere decoratieschilders representeert maar waarvan weinig werk behouden of zichtbaar is gebleven;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als zeer zeldzaam voorbeeld van decoratie- en schildertechnieken van Vlaams / Brusselse origine en als kenmerkend voorbeeld van de 'kruisbestuiving' tussen Zeeuws en Belgisch Vlaanderen, zoals die ook heden te dage ook nog aanwezig is;
- vanwege de relatie met de naastgelegen winkel Markt 2 (rijksmonument), die eveneens eigendom was van Antheunis en waarin eveneens schilderijen en decoraties van zijn hand aanwezig zijn;
- als onderdeel van de plaatselijke geschiedenis van Axel en één van de rooms-katholieke ondernemersfamilies aldaar.

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Werk-woonhuis

Functie